

מבוסס על לקו"ש כה/19 ואילך

צדיק בדורו: מה לא נוח בדמות של נח?

בזמן מלחמת העולם הראשונה, לפני כמאה שנה, שרר בירושלים רעב נורא. אנשים שילמו הון כדי להשיג אצל הערבים מעט לחם ומים. בביתו של יהודי אחד, היה מטבע צרפתי יקר ערך בשם "נפוליון זהב" שהיה אפשר לפרנס בו משפחה לשנה שלמה והיהודי נשא את נפשו אל המטבע הזה.

פעם מצא אחד מילדיו את המטבע ולא שאל שאלות. הוא הלך למכולת וקנה לעצמו כמה סוכריות. אחרי כמה ימים גילה האיש שהמטבע נעלם ופרץ בזעקות שבר. התברר כי הילד לקח את המטבע למכולת וההורים רצו אל החנווני וזעקו בהיסטריה שהוא רשע מרושע, גנב שבגנבים. הוא לקח מהילד מטבע רב ערך תמורת כמה סוכריות ולא העיר את תשומת ליבו שמגיע לו עודף רב. החנווני הכחיש הכול וטען שהוא קיבל מהילד מטבע נחושת זול, אך ההורים סירבו להאמין לו והוציאו את דיבתו רעה. דרכו של לשון הרע להתקבל על הבריות והחנווני איבד את פרנסתו מבושה ועגמת נפש.

לאחר תום המלחמה, קיבל היהודי מכתב ובו מתוודה לפניו אדם, כי הוא הלך ברחוב בעת המלחמה, כשילדיו גוועים מהרעב והנה הוא רואה ילד קטן משחק עם נפוליון. הוא אמר לעצמו כי אם ההורים מרשים לילד לשחק במטבע כזה, כנראה יש להם ממנו הרבה. הוא החליף את הנפוליון במטבע נחושת והציל את ילדיו מהרעב. עכשיו כשהמלחמה נגמרה, הוא משיב את החוב ושולח נפוליון אחר.

חז"ל לימדו אותנו כלל חשוב: "הוי דן את כל האדם לכף זכות". כל עוד לא ברור לך במאה אחוז שהאדם חטא, תסמוך על "חזקת הכשרות" שלו והענק לו אמון שהוא לא חטא ונחשד סתם. זהו כלל פשוט וברור שאין עליו חולקים. וכאן עולה תמיהה עצומה אצל חשבי המפרשים, כבר אלפי שנים:

התורה יוצאת מגדרה כדי לשבח את נח. הפרשה אומרת עליו מילים שלא נאמרו על שום אדם אחר בהיסטוריה. האיש היחיד בכל התורה שמכונה בשם "צדיק" הוא נח¹. ולא רק פעם אחת נאמר כך, אלא שלוש פעמים חוזרת התורה על השבחים האדירים שלו.

1. בראשית ו: ונח מצא חן בעיני ה' ["נח" אותיות "חן"] ... נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, את האלוקים התהלך נח. בראשית ז,א: ויאמר ה' לנח, בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

רק שהתורה מוסיפה עוד מילה אחת: "בדורותיו ... בדור הזה". בפשטות, ההבהרה הזו באה להעצים את נח ולומר שהוא היה צדיק אפילו בדור הזה וכל שכן שהיה בולט בדורות אחרים. למרות טבע האדם להיסחף אחר חבריו ושכניו ולאבד את המצפון הפנימי, נח שמר על ערכיו ונותר צדיק בסדום.

אך כאן עולה התמיהה הגדולה: מיד בפתח הפרשה, רש"י מביא פירוש נוסף מהמדרש והתלמוד, כי התורה באה לסייג את גדלותו של נח ולומר שהוא היה צדיק רק בדורותיו. הוא היה גדול רק ביחס לדור הירוד שהוא התחרה בו. אבל במושגים של אנשים גדולים באמת, הוא לא היה נחשב לכלום.

רש"י בתחילת הפרשה: בדורותיו - יש מרבתינו דורשים אותו לשבח ... ויש² שדורשים אותו לגנאי.

מדרש תנחומא נח ה: חד אמר: תמים היה בדור המבול ובדור הפלגה, אך אילו היה בדורו של אברהם אבינו לא מצא ידיו ורגליו. משל לחבית של אפרסמון (בושם חלש), שהייתה מונחת במקום המטונף, במקומה ריחה נודף, שלא במקום הטינופת אין ריחה נודף. חד אמר: תמים היה בדורותיו וכל שכן

¹ בכל ספרי התנ"ך, רק נח מכונה צדיק, וכן יוסף (עמוס ב,ו): "על מכרם בכסף צדיק".

² **וארט חסידי נאה:** בדעה הראשונה כותב רש"י "יש מרבתינו דורשים לשבח", ואילו בדעה השנייה כותב "ויש שדורשים" ולא כתב מ"רבתינו". שכן סוף סוף אין זה אופייני ל"רבתינו" לדרוש לגנאי.

בדורות אחרים. משל לצלוחית של פלייטון [בושם חזק ומשובח] שהייתה מונחת במקום הטינופת, שם ריחה נודף וכל שכן אם הייתה מונחת במקום הבושם.

וכאן עולה תמיהה כפולה: א. למה? מדוע לקלקל? הרי החכמים הללו לא חיו בדורו של נח ולא הכיר אותו באופן אישי, ומדוע לקחת ממנו את חזקת הכשרות ולטעון שהיה צדיק רק בדורו?

ב. יתירה מכך: איזו מטרה ויעד חינוכי יש לתורה בכך שהיא מצמצמת וממעיטה את צדקותו של נח? הרי הפרשה שלנו עצמה מעבירה כלל גדול:

בראשית ז: מכל הבהמה הטהורה תיקח לך שבעה ... ומן הבהמה אשר לא טהורה היא [תיקח] שנים. בבא בתרא קכג: בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב.

התורה היא לא 'עיתון חדשות' אשר פונה אל החלקים השפלים באישיות. דרכו של עיתון למכור עותקים היא בכך שמעורר ומגרה את הדמיונות הנמוכים שבאדם וכך גורם לו לקנות את העיתון מחר. אולם התורה, להבדיל, היא "תורה אור", היא ספר חינוך והדרכה לחיים טובים יותר ולכן ככל שיכולה לדבר בשפה ערכית ומכובדת, היא מצמצמת את הביטויים השליליים שלה. ואם כן, איזו סיבה יש לבוא ולהמעיט בגדלותו של נח? מה בכך שהילדים שלנו יחשבו בתמימות שנח היה צדיק גמור?

נראה שהתורה רוצה ללמד אותנו משהו על "צדיקים" ועל "צדקות". חשוב להקשיב למסר הזה, כי "ועמך כולם צדיקים" וכולנו מחפשים את הדרך לעשות את השנה הבאה טובה וצודקת יותר.

א. הגדלות הייחודית של נח, באה לידי ביטוי כבר ברגע הלידה שלו. בעוד שישנם אנשים המתגלים כאנשים גדולים רק במהלך החיים, נח נולד כבר משהו מיוחד. התורה מתארת כי אבא שלו, למך, בחר לקרוא לו בשם היפה הזה, משום שצפה לו עתיד מזהיר:

2. בראשית ה, כט: ויקרא את שמו נח, לאמור: זה ינחמנו ממעשנו ומעיצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה'. רש"י: נח הוא מלשון נחמה ומלשון מנוחה. מלשון נחמה, שכן עד לזמן נח, הייתה האדמה מקוללת מגזרת אדם הראשון "בזיעת אפיק תאכל לחם" והייתה מוציאה קוצים ודרדרים, ואילו בזמן נח היא נחה מקללתה. וכן מלשון מנוחה, שכן נח המציא להם את כלי המחרשה.

מהיכן ידע האב בעת הלידה את הגדלות העתידית של בנו? האם הייתה זו רק רוח 'נבואה' הניתנת להורים בקריאת שם? מובא במפרשים כי נח נולד עם שני סימני זיהוי מהממים, שהעידו על גדלותו.

ראשית, הוא נולד מהול והיה מקובל בידיהם מאז גזירת אדם הראשון, כי הילד הראשון שיוולד נימול, יבשר את סוף קללת האדמה. שנית, הוא נולד עם אצבעות מפוסקות אחת מהשנייה. עד אז, כף היד הייתה מחוברת כמשטח אחד, משום שהם חרשו והפכו את האדמה עם ידיהם, אך נח נולד עם אצבעות מפוסקות וזה לימד אותם כי הוא ימציא מכשיר מתוחכם לחרוש את האדמה.

שפתי חכמים: וכי למך נביא היה שידע זה? אלא בבראשית רבה מובא שנולד מהול, ובשעה שהקב"ה ארר את האדמה, אמר לאדם: עד שתוליד אדם מהול.

פירוש הרא"ש: עד ימי נח לא היה להם פיסוק אצבעות והיו יכולים לחרוש האדמה בידיהם, וכשראה למך שנולד נח עם פיסוק אצבעות ולא יוכל לחרוש בידיו, הבין שעתיד הוא לתקן כל מחרשה.

נח גדל להיות איש והוא בלט לא רק בכושר ההמצאה והפיתוח, אלא גם בתחום הרוחני. התורה מעידה עליו כי הוא הצטיין בשלושה תארים נעלים: "צדיק, תמים, את האלוקים התהלך". המפרשים מאריכים לבאר כי התורה רוצה להנגיד בכך את נח לבני דורו ולהדגיש כי הוא הצטיין בכל **שלוש התחומים שבהם הם השחיתו והתפרקו באופן מוחלט.**

מקובל בעולם הייצור, כי הסחורה הראשונה היא אינה מושלמת. פס הייצור הראשון מוגדר כניסוי, פיילוט בלע"ז, ואחריו מבצעים את ההתאמות הנדרשות כדי להוציא לשוק את הגרסא המושלמת. בבדיחות הדעת ניתן לומר כי זה מה שקרה עם העולם בכלל. הגרסא הראשונה של בני האדם פישלה בענק, עד שה' נאלץ להשמיד את פס הייצור הזה ולהתחיל הכול מחדש.

מה שקרה בכמה מילים הוא, שהעולם לא עבד. המערכת הפסיקה לתפקד. אנשים חיו בצורה מושחתת ומופקרת כל כך, עד שלא היה אפשר לחיות כאן. רש"י (ו,יא) מפרט כי היה מדובר בעיקר בשלושה חטאים מרכזיים המשפיעים על כל מהלך החיים:

בראשית ו,יא: ותשחת הארץ לפני האלוקים ותמלא הארץ חמס – רש"י: ותשחת – לשון ערווה [זנות] וואעבודה זרה [שנקראים במקומות אחרים בתורה בלשון השחתה], חמס – גזל.

מדרשי התורה מאריכים לתאר³, איך העולם הפך להיות מקום שבו הכול מותר והחזק שורד. החזקים גזלו את הנשים מידי החלשים וגנבו רכוש זה מזה. בנוסף, הם התרחקו מאמונתו של אדם הראשון, שהאמין בא-ל אחד, ועבדו לגילולי עץ ואבן.

לעומת כל אלו, מבהירה התורה כי נח היה: 1. "צדיק". 2. "תמים". 3. "את האלוקים התהלך נח". "צדיק" מלשון "צדק" ובא לומר שנח לא גזל ולא גנב מאיש. הוא חי מיגיע כפיו ולא נגע בפרוטה שלא שייכת לו. "תמים" הוא רמז לקדושת הברית (כמו שנאמר לאברהם "היה תמים") וזה מורה שנח מזהר מדבר ערווה. "את האלוקים התהלך נח" - שנשמר מעבודה זרה.

כלי יקר ו,י: צדיק תמים היה בדורותיו – לפי שדור המבול השחיתו בשלוש מיני השחתות שנזכרו בפרשה והם עבודה זרה, גילוי עריות וגזל, על כן הקדים לומר שנח היה גדור בשלושתם: איש 'צדיק' [מלשון צדק] שלא היה גוזל משל אחרים. 'תמים היה בדורותיו' - היינו שהיה גדור מעריות כי נולד מהול והיה תמים. 'את האלוקים התהלך נח' – שלא פנה אל אלוקים אחרים.

וכאן שבה ומתעצמת הקושיה שבה פתחנו: האם אפשר להמעיט בערכו של אדם כזה? לחיות בזמן ותקופה שהכול מותר ואפשרי - ועדיין להישאר צדיק שלם?

יתירה מכך: נח לא שמר רק על גדלותו האישית, אלא אף גידל משפחה יפה בתנאים כאלו, עד שכולם היו ראויים בזכות עצמם להינצל מהמבול. כפי שמדגישה התורה בפתח הפרשה: "אלה תולדות נח", כיון שגם בניו היו בסדר. כיצד ניתן להמעיט בכל זה ולדרוש אותו לגנאי?⁴

במיוחד לפי הדגשת הרמב"ם בהלכות דעות פרק ו, על כך שהאדם הוא יצור "חברתי" ומושפע באופן עמוק מחבריו. כך מספרת הגמרא על גדול תלמידיו של ריב"ז, רבי אלעזר בן ערך, שהלך לעיר "דיומסית", שהייתה עיר החיים הטובים והושפע שם מחבריו ושכניו עד ששכח את תלמודו וכשחזר אל הישיבה ביבנה, קרא בתורה: "החרש היה ליבם", במקום "החודש הזה לכם".

מהי הסיבה, אם כן, שהתורה רואה צורך להוסיף 'כוכבית קטנה' על יד השם של נח ולהדגיש כי הוא אמנם היה צדיק נפלא - אבל לא זה הצדיק שחולמים עליו! ובקיצור: מה לא נוח בהתנהגות של נח?

³ על הפסוק בסוף הפרשה הקודמת "ויראו בני האלוקים את בנות האדם כי טבת הנה", מביא רש"י כי אישה שהייתה נכנסת לחופתה, היה גדול שביניהם בועלה תחילה. היינו שהשופטים והמנהיגים הובילו את ההפקרות. יתירה מכך: מדרש מפורסם מספר על שני מלאכים בשם "עוזה ועזאל", שירדו באותם ימים למטה וראו את בנות האדם וחתאו עימן, ועד היום הם רוח הסטרא אחרא שמסיתה לזנות. בגמרא יומא סז, ב, מבואר שזאת הסיבה שמקריבים "שעיר לעזאזל" ביום הכיפורים. שכן "עזאזל" הוא קיצור של "עוזה ועזאל" ובא לכפר על חטא העריות שנגרם בעקבות שני המלאכים הללו.

⁴ **וארט חסידי חד:** הסיבה שדורשים את נח לגנות, היא כדי ללמד שזה דרכם של צדיקים. לא כולם אוהבים אותם ויש דורשים אותם לגנות – אך אין זה מעיד על פחיתות מעמדם. ברוח זו, מספרים על חסיד שהתמנה לרבנות וביקש מרבו עצה שתלווה אותו. ענה לו: אם כל הקהילה תאהב אותך, כנראה שאתה לא עושה עבודתך כראוי ואינך מוכיח את החוטאים. מאידך, אם כולם ידרשו אותך לגנאי, זה גם לא בסדר. המצב הנכון הוא שהרוב אוהבים אותך ורק "יש דורשים לגנאי"...

ב. לפני שנכנסים לעניין עצמו, הבהרה מעניינת על הנושא שבו פתחנו: הצורך לדון אדם לכף זכות. המפרשים מעלים שאלה מעניינת: מה גבולות החיוב של המצווה הזו?

אם אדם הולך ברחוב ורואה ברנש שם יד על אישה זקנה כדי לכייס ממנה את התיק, האם עליו ללמד זכות שהוא רק התכוון לעזור לה לחצות את הכביש בבטחה? בעל ששוכח כל שנה לקנות מתנה ליום ההולדת של אשתו, האם עליה ללמד עליו זכות שהוא רק שכח מחמת טרדותיו?

יש בכך מחלוקת בין המפרשים: הרמב"ם ורבנו יונה כותבים שהמצווה היא באדם **בינוני**, שיתכן שכוונתו לטובה ויתכן לרעה, וכאן מצווה ללמד עליו זכות. אך רשע מוכח, אין עניין לעשות הצגות ולטעון שהוא מן הסתם התכוון לטובה. *דוגמה לכך הוא המסופר בזוהר (מקץ רד) על רבי חייא ורבי יוסי, שהלכו בדרך וראו יהודי עטוף בטלית ומתחיתה בצבצה חרב בזהקת. אמר רבי חייא כי הוא מתלבט ביחס לטיבו של האיש הזה. אמר רבי יוסי, הבה נדון אותו לכף זכות (משום שהוא בינוני).*

3. פירוש המשניות להרמב"ם אבות א,ו: כשיהיה אדם שלא תדע בו אם צדיק הוא או רשע ותראה שיעשה מעשה או יאמר דבר שאפשר לפרשו על דרך הטוב ואפשר לפרשו על דרך הרע – קח אותו אל הטוב ואל תחשוב בו רע.

אולם רבנו בחיי כותב, שאפילו אם מדובר ברשע גמור, כל עוד אפשר לפרש את המעשה הספציפי הזה לטובה, שלא התכוון לחטוא בו – צריך לנהוג כך.

רבנו בחיי אבות שם: דבר הניכר לעיניים שהוא עניין רע או דבר עבירה, אי אפשר לדון בזה לזכות, אבל כל זמן שרואה בחברו עושה דבר ויכול הוא לדון אותו לשני צדדים [ואפילו הוא רשע גמור בעינייך אחרים] – יש לדון אותו לצד זכות והוא בכל אדם.

ובהסבר רבנו בחיי, כתבו שני דברים⁵: א. מובא בגמרא (שבת קכז) "הדן את חברו לכף זכות, דנים אותו מן השמים לכף זכות". ב. יש לכך תועלת בעולם הזה, שכן אדם שמלמד זכות על חבריו שהם מייקרים את המצוות, גורם לעצמו לייקר את המצוות. אך מי שחושד בכולם שהם רוצים לחטוא, מזיל את ערך המצוות גם בעיני עצמו.

על כל פנים, השורה התחתונה מכל זה היא, שבאדם "צדיק תמים", בוודאי ובוודאי שצריך לדון אותו לכף זכות. בכך מתעצמת השאלה שבה פתחנו: מה גרם לחכמים להמעיט בערכו של נח?

ג. נפתח בסיפור מפעים, אותו סיפר חסיד צאנז חשוב בשם הרב משה וייס, אביו של הגאון רבי אשר וייס (אבא/198): היו אלו הימים האחרונים של השואה האיומה. האמריקאיים התקרבו והנאצים החלו לנוע מבוהלים. הייתי חלק מקבוצת יהודים, ביחד עם האדמו"ר הקודם מצאנז, שעברנו חודשים של אימי מוות וייסורי שאול באושוויץ ואחר כך במחנה עבודה בשם "מיהלודרף" על אדמת גרמניה.

ביום יז באייר תש"ה (1945), הנאצים העלו אותנו על רכבת והיא החלה לנוע הלך ושוב. בסופו של דבר היא נעצרה בכפר קטן בשם "טוצינג" על יד מינכן והנאצים נעלמו מן האופק. במרחק 500 מטר מהמסילה, ראינו בפעם הראשונה טנק אמריקני. היינו משוחררים, אך האדמו"ר מצאנז - שאיבד בשואה את אשתו וכל אחד עשר ילדיו - לא ידע מנוח. הטרידה אותו העובדה שלאורך המסילה שכבו גופות של יהודים, את חלקם הכרנו מהמחנה. הוא ביקש להקצות שטח בקצה בית החיים הנכרי, הקיף אותו במחיצה וכולנו עבדנו כמה ימים לאסוף את הגוויות, לקבור אותן בכבוד ולומר קדיש.

⁵ ראה בהרחבה באתר "עולמות", ערך "דון לכף זכות".

במשך שנים, עשיתי הכול להשכיח מעצמי את המחזה הנורא הזה, עד שבשנת תשכ"ה פגשתי יהודי חשוב בלונדון, שעדיין לא היה אז חסיד חב"ד, בשם הרב אברהם יצחק גליק. הוא סיפר לי על הערכתו לרבי מלובביץ' ובתוך הדברים סיפר כך: פעם התקשר אליו הרב חודקוב, מזכירו של הרבי, ואמר כי הרבי מבקש ממני טובה ואם אעשה אותה כראוי, הוא מבטיח לי עולם הבא. בכפר קטן על יד מינכן, בקצה בית העלמין הנכרי, קבורים קדושים מימי המלחמה. אך בית העלמין הנכרי מתרחב והם החלו לקבור מסביב לגוש היהודי. גם המחיצה שהייתה שם נפלה. לפיכך עלי לנסוע לשם, להקים מחיצה גדולה מסביב לשטח, ואחר כך לשלוח לו תמונות מהמחיצה לראות שהכול בסדר.

שמעתי את הדברים, מסיים הרב ווייס, ונעשיתי חיוור כסיד. פתאום חזרו אלי המראות האיומים ההם. אך מה שהפתיע אותי יותר: הכרתי את המתים מטוצינג, אף לא אחד מהם היה חסיד חב"ד. אך יהודי שיושב בברוקלין, לא יודע מנוח כאשר נכרים קוברים מתים, מסביב קדושים על יד מינכן..

הבה נשוב לנח: הוא שומע מהקב"ה שהוא עומד להחריב את העולם כולו ולהציל לתחייה רק את נח ובניו. ומה התגובה שלו? מה נח עונה על הבשורה הנוראה? כלום, הוא לוקח פטיש לבנות את התיבה. אך איפה הזעקה? איפה הזעזוע על מילוני בני אדם שייחנקו במים?

נכון, הם היו רשעים מרשעים, אך הבה ניזכר איך מגיב אברהם אבינו כאשר שומע על מותם הקרב של אנשי סדום החטאים. הוא נעמד לזעוק: "האף תספה צדיק עם רשע"?! עוד יותר מרשים: ניזכר איך מגיב משה רבנו כשהוא שומע על עונשם של חוטאי העגל. הוא לא מבקש רק עבור הצדיקים שביניהם, אלא עבור כולם. והדבר הכי בלתי נתפס: הוא מעמיד את עצמו בתור **ערב** לחבורת כפויי הטובה הללו ואומר: "אם אין – מחני נא מספרך אשר כתבת".

ישנו וארט נפלא בהקשר הזה, בשם אביו של הרבי, הגאון המקובל רבי לוי יצחק: לכאורה, מה התכוון משה כשאמר "אם אין מחני נא"? וכי הוא מאיים לזרוק את המפתחות?! וכי הוא מנסה להלך אימים כלפי מעלה ח"ו?! אלא: ה' אמר למשה כי הוא מתכוון לכלות את עם ישראל ולהתחיל **ממנו** דור חדש. הוא יקים ממנו ומילדיו בצורה מתוקנת את עם ישראל. על זה הגיב משה, כי אם הקיום שלו, נותן מקום לאפשרות להרוג את עם ישראל – הוא מבקש למות!. חיינו אינם ראויים!.

הרעיון הוא, שישנה ערבות הדדית בין בני האדם בכלל ובין עם ישראל בפרט. אנו לא חיים כאן כאנשים יחידים, נפרדים, אלא כולם מפליגים בספינה אחת וערבים שנעשה את עבודתנו. לכן, היהדות אינה מכירה במושג "זבש"ו", זאת הבעיה שלו, אלא הבעיה של הזולת היא גם הבעיה שלי.

והנה נח, שומע מהקב"ה, שהעולם עומד להיחרב ולקום מחדש מזרעו שלו, והוא אפילו לא מצייץ. "נו שוין, יהיו פחות כמה רשעים בעולם"⁶... לכן מדגישה התורה, שאף שנח היה צדיק תמים ונפלא, אך אין זאת דמותו של הצדיק הרצויה. צדיק אמיתי לא רק **שורד בעצמו**, אלא **מחויב אל הסביבה שלו**. הוא לא רק לא לומד מהרשעים, אלא עושה הכול להשפיע עליהם את הטוב שלו.⁷

הרבי הביא כמה פעמים וארט של הבעל שם טוב על הפסוק "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". יש צדיקים שהם בבחינת "ארז", הם מרשימים ומעוררים יראה, אך הם אינם נותנים פירות. הם אינם מועילים לסביבה שלהם. אך יש צדיקים שהם בבחינת "תמר", הם משפיעים את הטוב שלהם גם סביבם. הצדיק המושלם הוא זה שמשלב הן את התועלת של התמר והן את היופי האישי של הארז. הוא מצטיין הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו.⁸

⁶ ראיתי הסבר שזאת הסיבה שנח משתכר אחרי המבול. ה' ציווה אותו לפרות ולרבות ולייסד את העולם החדש, אך נח לא היה הטיפוס שעושה מהפכות. הוא הלך להטביע בין את יגונו על העולם שחרב.

⁷ **שאלות שכנראה יעלו במהלך השיעור:** א. הרי נח בנה את התיבה 120 שנה ובכך עורר את בני דורו לשוב בתשובה. ב. נח החיה את בעלי החיים בתיבה לאורך המבול ומוכח שהיה צדיק שדואג לאחרים. אך צריך לומר שבשני הדברים הללו הוא הצטווה **במפורש** אך לא גילה **מעצמו** אכפתיות לאחרים.

⁸ הרבי מביא משל מ"צדיק בפרוה". יש צדיק שמחמם את עצמו בעזרת מעיל פרווה, ויש צדיק שמחמם את עצמו על ידי שמבעיר אש – וכך גם הסביבה מתחממת.

יסודו של הרעיון הוא בדברי המדרש, המעביר זאת באמצעות דו שיח (כביכול) בין נח למשה:

4. דברים רבה יא,ג: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה'. מהו 'ואת עלית על כולנה'? מדבר במשה שנתעלה יותר מן הכול... נח אמר למשה: אני גדול ממך, שניצלתי מדור המבול. אמר לו משה: אני התעליתי יותר ממך. אתה הצלת את עצמך ולא היה בכך כוח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורי כשהתחייבו כליה בעגל.

וזאת הסיבה, מסביר הרבי, שיש דורשים את נח לגנאי:

ליקוטי שיחות כה/20: הכלל הידוע לפיו התורה לא כותבת לשון מגונה, הוא רק בסיפורי התורה, אך כאשר מדובר על הלכה ודין, נוקטת התורה לשון ברור ואף אם הוא לא נקי (כמו שהמילה "טמא" מופיעה פעמים רבות בפרשת שמיני). וכך לגבי נח: מצאנו עניינים אצל נח, בהם לא הייתה צדקתו בשלמות ואם התורה לא הייתה מסייגת שהיה צדיק רק "בדורותיו", היינו חושבים שכך ראוי לנהוג לכולנו. לכן מציינת התורה את היפך שבחו של נח, כדי ללמד הוראה ברורה כיצד ראוי לנהוג.

ד. לפי היסוד הזה, ביאר הרבי בהרחבה (לקו"ש לד/216) דבר תמוה: המילים האחרונות בתורה הן "לכל המורא הגדול שעשה משה לעיני כל ישראל". מסביר רש"י את המילים "לעיני כל ישראל" - ש"נשאו ליבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל וה' הסכים לדעתו ואמר יישר כח ששיברת".

וכל אחד מזדעק: האם זה הסיפור בו אנו רוצים לסיים את התורה ולהיפרד ממשה? האם זה הסך הכול של העשייה שלו ארבעים שנה? לא היה מתאים יותר לסיים בכך "שקרע לנו את הים והגיז לנו את השליו" כדברי כלב בן יפונה למרגלים?

אולם, הסיפור הזה מבטא באופן מופלא מהו מנהיג בישראל. משה שבר את הלוחות - כדי להציל את עם ישראל מכליה. הוא התכוון לסנגר בהמשך על עם ישראל ולטעון כלפי שמים, כי הם לא קיבלו עדיין שום הסכם כתוב עם ה' ולכן עשיית העגל אינה נחשבת בגידה.

עוד ביאר הרבי נקודה נאה במקום אחר (טו/40): מובא במדרש כי נח בנה את התיבה במשך זמן ארוך ביותר של מאה ועשרים שנה. ומבארים בזה כי נח הצטווה מה' "עשה לך תיבת עצי גופר" ופירוש הציווי הוא שיבנה בעצמו ולא על ידי פועל ולא על ידי שליח – ולבנות לבד לוקח הרבה זמן.

כאן עולה שאלה פשוטה: גם לגבי מצוות סוכה נאמר "חג הסוכות תעשה לך", ובכל זאת אפשר לשכור נגר שיבנה את הסוכה, ויותר מכך: מותר לשאול סוכה מאדם אחר ולשבת בה. והדבר תמוה: כיצד מקיימים את הציווי המפורש "תעשה לך"?

אלא: נח היה אדם שחי לבד, הוא לא חש קשר לאף אחד משכניו ולכן כשנאמר "לך", הפירוש הוא אתה בעצמך. אולם אחרי מתן תורה, נעשו בני ישראל ערבים זה לזה ולכן אני ואתה זה היינו הך, לכן כשהתורה אומרת "לך", אפשר לבקש עזרה מחבר, כי האחר זה אני והבנייה שלו נחשבת כשלי⁹.

נסיים בנקודה מעוררת, המובאת דווקא בספר לא חסידי: ה"משך חכמה" מבאר כי מן הסתם, כוונתו של נח הייתה לטובה. הוא רצה כנראה לשמור על מעלתו הרוחנית וטהרתם של בני ביתו, וחשש כי ההתקרבות לרשעים, תפגע בחוסנם הרוחני. אולם כאן מוצאים בתורה נקודה מעוררת מחשבה:

לפני המבול, נח נקרא בשם "צדיק תמים", אך אחרי המבול, הוא מתואר בתורה בשם נחות: "ויחל נח איש האדמה". כאילו מדובר בסתם "פלאח", עובד אדמה. ואילו אצל משה רבנו מוצאים את ההיפך הגמור: בתחילת דרכו הוא מתואר כ"איש מצרי" ואילו ביום האחרון שלו, הוא מתואר בכינוי הנעלה שנאמר אי פעם על אדם: "איש האלוקים".

⁹ עוד מבאר בזה בלקו"ש ג/757 מה שאברהם קיבל שכר כולם ונח לא קיבל שכר הדורות שלפניו, עיי"ש.

ללמדך כי לא מפסידים מהתמסרות לזולת. אדרבה, כאשר אדם עוסק בנתינה רוחנית, מוחו וליבו נעשים זכים אלף פעמים ככה והוא הולך ומתקדם למדרגות שלא היה מגיע אליהן בלעדי זה.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת ציפורה פייגה